

Το θεολογικό έργο του π. Ιωάννου Ρωμανίδη

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

π. Ιωάννης Ρωμανίδης, καθηγητής
πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης & Μπαλαμάντ (Λίβανος)

Κατά καιρούς, ιδίως τελευταία, ασκείται μιά κριτική στο θεολογικό έργο του μακαριστού καθηγητού π. Ιωάννου Ρωμανίδη και διατυπώνονται διάφορες απόψεις για τις θεολογικές θέσεις του πάνω σε θεολογικά και πνευματικά ζητήματα. Τό περίεργο είναι ότι ασκείται κριτική μετά την κοίμησή του, χωρίς να μπορή ο ίδιος να απαντήση σε ερμηνείες πού δίνονται για τό θεολογικό του έργο. Επίσης, κρίνεται από ανθρώπους οι οποίοι δέν τόν γνώρισαν προσωπικά ή μελέτησαν αποσπασματικά τό έργο του, χωρίς να τό εντάξουν στην ολότητά του. Είναι φανερόν ότι όλοι αυτοί αντιλαμβάνονται μερικές θεολογικές θέσεις του μέσα από τις δικές τους προϋποθέσεις και τις παρερμηνεύουν.

Πιθανόν να κρίνουν τό έργο ενός μεγάλου θεολόγου, για να γίνουν και αυτοί «μεγάλοι».

Είχα την εξαιρετική τιμή να τόν γνωρίσω μετά την συνταξιοδότησή του από τό Πανεπιστήμιο, κυρίως κατά την παραμονή του στην Αθήνα, και να ομιλούμε σχεδόν καθημερινώς για διάφορα εκκλησιαστικά και θεολογικά ζητήματα.

Επίσης, μού απέστειλε κείμενά του και μού ανέλυε, διά τού τηλεφώνου, **περισσότερο τις απόψεις του. Τό ίδιο έκανε και μέ τόν καθηγητή π. Γεώργιο Μεταλληνό** και τόν θεολόγο κ. Αθανάσιο Σακαρέλλο. Πέρα από αυτό, μέ αίτησή του μού ζήτησε να τόν εγγράψω στους ιερατικούς καταλόγους τής Ιεράς Μητροπόλεώς μου, χωρίς, βέβαια, να λαμβάνη μισθό, αλλά γιατί ήθελε να έχη κάποια εκκλησιαστική «στέγη», πράγμα πού έγινε μετά την έκδοση τού Απολυτηρίου του από

τήν Ιερά Αρχιεπισκοπή Αμερικής, όπως τό είχα ζητήσει. Επομένως, είμαι ο τελευταίος Επίσκοπός του.

Έτσι γνώρισα, όσο είναι δυνατόν, τήν προσωπικότητά του καί τίς θεολογικές θέσεις του. Μέ εντυπωσίασε κάποια φορά ο π. Ιωάννης, όταν τόν επισκέφθηκα στόν θάλαμο εντατικής θεραπείας στό νοσοκομείο. Ήταν διασωληνωμένος καί τόν ρώτησα γιά τήν υγεία του. Εκείνος δέν έδωσε καμμία σημασία, αλλά άρχισε νά μού ομιλή γιά εκκλησιαστικά καί θεολογικά θέματα. Αυτό έδειχνε τό πόσο μεγάλη σημασία έδινε στήν θεολογία τής Εκκλησίας καί παραθεωρούσε τά σχετικά μέ τήν υγεία του, ακόμη καί τόν θάνατό του. Η θεολογία ήταν όλη η ζωή του καί η αναπνοή του.

Στά όσα κατά καιρούς έχω γράψει καί όσα θά δημοσιευθούν αργότερα γιά τόν π. Ιωάννη Ρωμανίδη, θά ήθελα εδώ νά σημειώσω τίς δύο «φάσεις» τής θεολογικής του αναπτύξεως, άν μπορή κανείς νά ομιλήση γιά φάσεις μιάς τέτοιας διαδικασίας. Πρόκειται γιά τήν πρώτη περίοδο τής θεολογικής του παραγωγής, πού έχει επίκεντρο τήν διατριβή του μέ τίτλο Τό Προπατορικό Αμάρτημα, καί τήν δεύτερη περίοδο πού έχει επίκεντρο τήν νηπτική-ησυχαστική διδασκαλία τών Αποστόλων, ιδιαιτέρως τού Αποστόλου Παύλου. Φυσικά, όπως γίνεται αντιληπτό δέν θά μέ απασχολήση στό κείμενο αυτό η άποψή του γιά τήν ιστορία, αλλά κυρίως γιά τήν θεολογία, άν καί ο ίδιος καί τά δύο αυτά τά θεωρούσε αλληλένδετα.

1. «Τό Προπατορικό Αμάρτημα»

Η ενασχόλησή του μέ τό θέμα αυτό είχε αφετηρία τό περιβάλλον στό οποίο βρέθηκε στήν Αμερική καί η αναζήτηση τής θεολογίας τής Εκκλησίας πάνω στήν δημιουργία τού κόσμου καί τήν πτώση τού ανθρώπου.

Είναι γνωστόν ότι ο π. Ιωάννης μεγάλωσε στήν Αμερική από τήν βρεφική του ηλικία, σπούδασε σέ Παπικά καί Προτεσταντικά Κέντρα Σπουδών καί γνώρισε πολύ καλά τήν θεολογία τους, όπως τού Θωμά τού Ακινάτη καί τών βασικών Προτεσταντών θεολόγων. Οι Προτεστάντες αρνούσαν τήν πατερική παράδοση καί μελετούσαν μόνον τήν Αγία Γραφή, οι δέ Παπικοί θεολόγοι στηρίζονταν στόν Θωμά τόν Ακινάτη –ο οποίος ερμήνευε τόν

Αυγουστίνο— αλλά και σέ άλλους σχολαστικούς θεολόγους. Αυτή η αντίθεση μεταξύ των δύο Χριστιανικών παραδόσεων (Παπισμού-Προτεσταντισμού) έκανε τόν π. Ιωάννη Ρωμανίδα νά ενδιατρίψει περισσότερο στους λεγομένους Αποστολικούς Πατέρες, δηλαδή τούς Πατέρες εκείνους οι οποίοι ήταν διάδοχοι των αγίων Αποστόλων και προηγήθηκαν των μεγάλων Πατέρων τού 4ου αιώνας.

Επρόκειτο γιά μιά ευφυέστατη κίνηση, διότι μέ τόν τρόπο αυτό διέγνωση ότι οι Αποστολικοί Πατέρες είναι ο κρίκος πού συνέδεε τούς Αποστόλους μέ τούς μετέπειτα Μεγάλους Πατέρες τής Εκκλησίας και αυτός ο κρίκος παρέμεινε άθραυστος. Διά των Αποστολικών Πατέρων μεταφέρθηκε η διδασκαλία των αγίων Αποστόλων στίς μετέπειτα γενιές. Όταν κάνουμε λόγο γιά Αποστολικούς Πατέρες, εννοούμε τόν άγιο Κλήμη Ρώμης, τούς συγγραφείς των έργων: Ποιμήν τού Ερμά και Η επιστολή Βαρνάβα, τόν άγιο Ιγνάτιο Θεοφόρο, τόν άγιο Πολύκαρπο Σμύρνης, τόν Παπία Ιεραπόλεως. Μέ αυτούς συνδέεται και ο άγιος Ειρηναίος Λυώνος και ο Ιππόλυτος Ρώμης.

Μελέτησε, επομένως, όλους τούς Αποστολικούς Πατέρες μέσα στό «πνεύμα» τής διδασκαλίας των Αγίων Αποστόλων, σέ αντιβολή αφ' ενός μέν μέ τούς ορθοδόξους Πατέρες αφ' ετέρου δέ μέ τούς δυτικούς σχολαστικούς και μεταρρυθμιστές θεολόγους. Η όλη πορεία τής θεολογικής σκέψεώς του φαίνεται στόν υπότιτλο τής διατριβής του μέ θέμα τό Προπατορικό Αμάρτημα.

Σέ ένα ιδιόχειρο τετράδιο, πού έχω στην κατοχή μου και προέρχεται από τήν εποχή τής προετοιμασίας τού θέματος, πρίν καταγράψει τίς θεολογικές του θέσεις στην γνωστή διατριβή του, ο τίτλος και ο υπότιτλος τού έργου έχουν καθορισθή ως εξής: «Τό Προπατορικόν αμάρτημα, ήτοι αι κοσμολογικάί και ανθρωπολογικάί προϋποθέσεις αυτού εν τή αρχαία Εκκλησία συγκρινόμεναι πρός προϋποθέσεις τινας τής μεταγενεστέρας ελληνικής πατερικής θεολογίας και τής δυτικής σχολαστικής θεολογίας, κυρίως τού Αυγουστίνου, Ανσέλμου και Ακινάτου». Πρόκειται γιά τήν πρώτη σύλληψη τού θέματος αυτού. Στό τετράδιο αυτό υπάρχουν χωρία από τήν Καινή Διαθήκη, τά οποία είχε συγκεντρώσει κατά θέματα, προφανώς διαβάζοντας ολόκληρη τήν Καινή Διαθήκη μέσα από τήν προοπτική τού θέματός του, καθώς επίσης και πατερικά κείμενα από τούς Αποστολικούς Πατέρες και τούς Πατέρας τού 4ου αιώνας, ήτοι τού Μ. Αθανασίου, τού Μ. Βασιλείου, τού αγίου Γρηγορίου Νύσσης, τού αγίου

Ιωάννου Χρυσοστόμου και άλλων Πατέρων, όπως και του αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου, του αγίου Μαξίμου του Ομολογητού, κλπ.

Στήν δακτυλογραφημένη διατριβή του, πού περιήλθε στην κατοχή μου και στην οποία παρατηρούνται ιδιόχειρες διορθώσεις φράσεων και παρεμβάσεις μέ προσθήκες στό κείμενο, σημειώσεις κλπ., –προφανώς είναι τό κείμενο τής πρώτης καταγραφής– ο τίτλος και ο υπότιλος τού έργου του έχουν καθορισθή από τόν ίδιο ως εξής: Μέ τήν γραφομηχανή σημειώνεται: «Τό Προπατορικόν αμάρτημα, ήτοι αι κοσμολογικάί και ανθρωπολογικάί προϋποθέσεις Αυτού από τών χρόνων τής Καινής Διαθήκης μέχρι τού Αγίου Ειρηναίου». Σέ ιδιόχειρη σημείωσή του τροποποιεί τόν τίτλο τού έργου: «Συμβολαί εις τήν διδασκαλίαν περί Προπατορικού Αμαρτήματος, ήτοι Αι προϋποθέσεις αυτής εν τή μέχρι τού Αγίου Ειρηναίου Αρχαία Εκκλησία εν αντιβολή πρός τήν Ορθόδοξον και Δυτικήν μέχρι Θωμά τού Ακινάτου Θεολογίαν».

Στό τελικό κείμενο τό οποίο εκδόθηκε από τίς εκδόσεις Πουρναρά ο τίτλος και ο υπότιλος τής διατριβής του έχουν προσδιορισθή ως ακολούθως: «Τό Προπατορικόν Αμάρτημα, ήτοι Συμβολαί εις τήν έρευναν τών προϋποθέσεων τής διδασκαλίας περί Προπατορικού Αμαρτήματος εν τή μέχρι τού Αγίου Ειρηναίου Αρχαία Εκκλησία, εν αντιβολή πρός τήν καθόλου κατεύθυνσιν τής Ορθοδόξου και τής Δυτικής μέχρι Θωμά τού Ακινάτου Θεολογίας».

Από τήν κατά καιρούς διαμόρφωση τού υπότιτλου τού έργου του από τόν ίδιο τόν συγγραφέα φαίνεται καθαρά αφ' ενός μέν η προσπάθειά του νά εκφράση κατά τόν καλύτερο τρόπο τήν διαφορά τής διδασκαλίας τών Πατέρων τής Εκκλησίας από τίς απόψεις τών σχολαστικών θεολόγων στό θέμα τού προπατορικού αμαρτήματος, αφ' ετέρου δέ ότι στηρίζεται πάντοτε στην Καινή Διαθήκη, στους Αποστολικούς Πατέρες μέχρι τόν άγιο Ειρηναίο, πού είναι η πηγή τής θεολογικής σκέψεώς του.

Έτσι, αυτή η πρώτη φάση τής ερευνητικής προσπάθειας τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη κινείται μέσα στα κείμενα τόσο τής Αγίας Γραφής όσο και τών Πατέρων τής Εκκλησίας σέ αντιβολή μέ τά κείμενα τού Αυγουστίνου και τών Σχολαστικών Θεολόγων. Η έρευνα αυτή δείχνει έναν σοβαρό ερευνητή επιστήμονα πού ενδιαφέρεται στην φάση αυτή νά αναζητήσει τό «πνεύμα» τής σκέψεως τών Πατέρων τής Εκκλησίας, και, κατά τήν γνώμη μου, νά φανή ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι η «ιστορική Εκκλησία», η οποία διαφύλαξε τήν αποστολική παράδοση, όπως πέρασε

αυθεντικά από τούς Αποστόλους στους μετέπειτα Πατέρες, διά μέσου τών Αποστολικών Πατέρων, ενώ οι Λατίνοι και οι Προτεστάντες όχι μόνον τήν παρερμήνευσαν, αλλά και τήν αλλοίωσαν σημαντικά.

2. Η νηπτική-ησυχαστική διδασκαλία του

Μετά τήν βασική αυτή έρευνα ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης προχώρησε βαθύτερα τό θέμα, πού συνδέεται μέ τίς κοσμολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις τού προπατορικού αμαρτήματος, γιά νά δή τίς συνέπειες τής πτώσεως τού ανθρώπου, πού είναι ο σκοτασμός τού νού και η απομάκρυνση τού ανθρώπου από τό Φώς τού Θεού, καθώς προχώρησε και στόν τρόπο μέ τόν οποίο επανέρχεται ο άνθρωπος στόν Θεό και αποκτά κοινωνία και μέθεξη μαζί Του, δηλαδή πώς από τήν κάθαρση οδηγείται στόν φωτισμό και τήν θέωση. Σέ αυτήν τήν δεύτερη φάση τής δημιουργικής του εργασίας βοηθήθηκε σημαντικά από τήν ερμηνεία τών χωρίων τής Καινής Διαθήκης, ιδιαιτέρως τήν ερμηνεία τής διδασκαλίας τού Αποστόλου Παύλου.

Ήδη από τήν μελέτη τού θέματος «τό Προπατορικό Αμάρτημα», όπως φαίνεται σέ ιδιόχειρο τετράδιο πού έχω στήν διάθεσή μου, είχε συγκεντρώσει όλα τά καινοδιαθηκικά χωρία τά οποία αναφέρονται στόν διάβολο, στήν δημιουργική ενέργεια τού Θεού, στήν αμαρτία τού ανθρώπου, στόν πνευματικό θάνατο, στήν «καρδίαν ως νού» και στήν «καρδίαν ως κατοικίαν Θεού», στό «πνεύμα τής ζωής», στό «πνεύμα τού ανθρώπου», στήν «δικαιοσύνη τού Θεού», στήν «σωτηρίαν εκ θανάτου και φθοράς», στό «ένστικτον τής αυτοσυντηρήσεως», στήν κατά Χριστό σταύρωση κλπ. Δηλαδή, απ' ό,τι αντιλαμβάνεται κανείς, μελετώντας τήν συλλογή αυτών τών χωρίων, κυρίως τού Αποστόλου Παύλου, ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης συνέλεξε όλα τά χωρία τής Καινής Διαθήκης, στά οποία γίνεται λόγος γιά τήν νηπτική-ησυχαστική ζωή τού ανθρώπου, ως προϋπόθεση σωτηρίας. Η εργασία αυτή είναι η υποδομή τής σκέψεώς του γιά τήν ανάδειξη τής νηπτικής-ησυχαστικής παραδόσεως, ως ζωής τών Προφητών, τών Αποστόλων και τών Πατέρων.

Αυτή η μελέτη τής Καινής Διαθήκης μέσα από τήν ησυχαστική παράδοση τόν βοήθησε αργότερα αποτελεσματικά στίς συζητήσεις πού είχε μέ τούς Προτεστάντες, ως αντιπρόσωπος τής Εκκλησίας τής Ελλάδος στους διαλόγους μαζί τους.

Πολλές φορές μού έλεγε ότι οι Προτεστάντες αρνούνται τήν διδασκαλία τών Πατέρων τής Εκκλησίας, δέν μπορούν νά κατανοήσουν τά περί προσώπου, υποστάσεως, ουσίας, ενεργείας στόν Θεό, καί τά οποία θεωρούν ότι είναι επίδραση τής ελληνικής φιλοσοφίας, μέ τήν οποία αλλοιώθηκε η αποστολική παράδοση. Μάλιστα μού έλεγε ότι ο μεγάλος Προτεστάντης θεολόγος Χάρνακ υποστήριζε τήν άποψη ότι η Ορθοδοξία είναι μία ειδωλολατρική μορφή τού Χριστιανισμού. Έτσι, οι Προτεστάντες στούς διαλόγους, όταν άκουαν τούς ορθοδόξους θεολόγους νά ομιλούν μέ όρους τής ελληνικής φιλοσοφίας, δυσανασχετούσαν, δέν καταλάβαιναν τίποτε καί απέρριπταν όλη αυτήν τήν διδασκαλία. Επομένως, δέν ήταν εύκολο νά ομιλήση ένας ορθόδοξος θεολόγος μέ τούς Προτεστάντες μέ όρους τής πατερικής θεολογίας, επειδή δέν τούς καταλάβαιναν.

Αυτό έκανε τόν π. Ιωάννη Ρωμανίδη νά χρησιμοποιή κατά κόρο στούς διαλόγους πού είχε μέ τούς Προτεστάντες, υπέρ τών ορθοδόξων απόψεων, χωρία τής Καινής Διαθήκης, ιδιαιτέρως δέ χωρία τού Αποστόλου Παύλου, καί τούς έφερνε σέ δύσκολη θέση. Επίσης, συζητώντας μέ Εβραίους ανέπτυσε χωρία τής Παλαιάς Διαθήκης περί τής αποκαλύψεως τού ασάρκου Λόγου, τού Μεγάλης Βουλής Αγγέλου, τού Γιαχβέ, έχοντας ο ίδιος υπ' όψη του τήν πατερική παράδοση, πράγμα τό οποίο τούς δημιουργούσε έκπληξη.

Βεβαίως, ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης όταν χρησιμοποιούσε καί ερμήνευε χωρία τού Αποστόλου Παύλου, δέν έκανε αυθαίρετες ερμηνείες, αλλά είχε υπ' όψη του τήν διδασκαλία τών Αποστολικών Πατέρων καί τών μεγάλων Πατέρων τής Εκκλησίας, χωρίς νά αναφέρη, συνήθως, τά συγκεκριμένα πατερικά χωρία. Δηλαδή, γνώριζε τό «πνεύμα» τών αγίων Πατέρων, αλλά χρησιμοποιούσε περισσότερο χωρία τών Αγίων Αποστόλων καί, επομένως, χρησιμοποιούσε καί τήν αποστολική ορολογία πάνω σέ θέματα τής πνευματικής ζωής, όπως για τήν καρδιά, τόν νού, τόν δοξασμό, τήν τελείωση κλπ.

Επειδή γνώρισα προσωπικά τόν ίδιο καί επειδή μελέτησα επισταμένως τά κείμενά του καί, κυρίως, μυήθηκα στόν προφορικό λόγο του, θεωρώ ότι τήν ερμηνεία τής Καινής Διαθήκης, ιδιαιτέρως τού Αποστόλου Παύλου, δέν τήν έκανε αυθαίρετα, αλλά τήν έκανε μέ βάση δύο σημαντικά ερμηνευτικά κλειδιά, δύο δηλαδή ουσιαστικές παραδόσεις.

Η μία παράδοση-ερμηνευτικό κλειδί ήταν η διδασκαλία τού αγίου Συμεών τού Νέου Θεολόγου, τόν οποίο γνώριζε πολύ καλά, είχε μελετήσει όλη τήν διδασκαλία του από πρωτότυπα κείμενα καί συσχέτιζε τήν διδασκαλία του μέ τήν διδασκαλία τού Αποστόλου Παύλου. Έχω μελετήσει επισταμένως –καί έχω αποδελτιώσει– όλα τά έργα τού αγίου Συμεών τού Νέου Θεολόγου καί έχω αντιληφθή αυτόν τόν σύνδεσμο μεταξύ αυτού καί τής διδασκαλίας τού π. Ιωάννου. Πολλές φορές τό έλεγε φανερά, άλλες φορές απλώς φαινόταν αυτή η συσχέτιση. Κάποτε θά προσπαθήσω νά κάνω αυτό τό έργο, δηλαδή νά συνδέσω τήν ερμηνεία πού κάνει ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης τών αποστολικών χωρίων μέ βάση τήν διδασκαλία τού αγίου Συμεών τού Νέου Θεολόγου.

Η δεύτερη παράδοση-ερμηνευτικό κλειδί, μέ τήν οποία μελετούσε τίς επιστολές τού Αποστόλου Παύλου, ήταν η ζωντανή παράδοση τήν οποία συνάντησε σέ ησυχαστές Πατέρες τού Αγίου Όρους, καί εκτός αυτού, μέ τούς οποίους συζητούσε τά περί καθάρσεως τής καρδιάς, τού φωτισμού τού νοός, δηλαδή τήν νοερά προσευχή, καί τήν θεωρία, ήτοι τήν θέα τού ακτίστου Φωτός. Επίσης, τόν εντυπωσίασε τό βιβλίο Οι περιπέτειες ενός προσκυνητού, τά κείμενα τού οσίου Σιλουανού τού Αθωνίτου καί, βεβαίως, τά έργα τών Πατέρων τής Φιλοκαλίας.

Έτσι, η νηπτική-ησυχαστική διδασκαλία τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη συνδέεται αναπόσπαστα μέ τήν διδασκαλία τού Αποστόλου Παύλου, τού αγίου Συμεών τού Νέου Θεολόγου καί τής πείρας τών συγχρόνων ησυχαστών πού γνώρισε εμμέσως ή αμέσως. Κατά τήν γνώμη μου σέ αυτά πρέπει νά προστεθή καί η δική του προσωπική πείρα, αλλά δέν γνωρίζω σέ τί βαθμό είχε φθάσει. Η αλήθεια είναι ότι δέν μπορεί κανείς νά επιμένει σέ μερικά θέματα, εάν δέν έχη προσωπική πείρα. Κάποιος μακαριστός, έμπειρος Πνευματικός Πατέρας μού είπε ότι τού έκανε εντύπωση αυτή η επιμονή τού π. Ιωάννου σέ μερικά ζητήματα καί γι' αυτό πρόσεχε καί εκείνος αυτά τά σημεία.

Σέ αυτά πρέπει νά προσθέσουμε καί τήν διδασκαλία τού αγίου Διονυσίου τού Αρεοπαγίτη, πού τήν διέκρινε από τήν Νεοπλατωνική παράδοση μέ δυνατά επιχειρήματα, τήν διδασκαλία τού αγίου Γρηγορίου τού Παλαμά, τής οποίας ήταν μελετητής καί εγκρατής γνώστης καί τήν οποία θεωρούσε ως τήν πεμπτουσία τής ησυχαστικής παραδόσεως τής Εκκλησίας, καί τήν διδασκαλία τών Καππαδοκών Πατέρων, γιά τούς οποίους εκαυχάτο, ως καταγόμενος καί ο ίδιος από τήν Καππαδοκία.

Η εμμογή του στήν νηπτική-ησυχαστική παράδοση συνδέεται μέ τό ότι αυτή είναι η ζωή τών Προφητών, Αποστόλων καί Αγίων, όπως ανευρίσκεται στήν Αγία Γραφή καί σέ όλη τήν εκκλησιαστική Παράδοση (ιεροί Κανόνες, υμνογραφία, πατερικά κείμενα, φιλοκαλία) καί αναδείχθηκε έντονα στήν συζήτηση πού έγινε μεταξύ τού αγίου Γρηγορίου τού Παλαμά καί τού Βαρλαάμ, κατ' αρχάς, καί στήν συνέχεια μεταξύ τού αγίου Γρηγορίου καί τού Ακινδύνου καί τού Γρηγορά.

Ο π. Ιωάννης έδωσε μεγάλη σημασία καί βαρύτητα στήν νηπτική παράδοση, γιατί εκεί εντοπίζεται, εκτός από τά δόγματα, η διαφορά τής Ορθοδόξου Παραδόσεως μέ τήν παράδοση τών Φραγκολατίνων καί τών Προτεσταντών. Μάλιστα αυτό τό εντόπισε στους όρους «analogia entis» (αναλογία τού όντος) καί «analogia fidei» (αναλογία τής πίστεως) πού συνίστανται σέ διαφορετικούς τρόπους βιώσεως τής αποκαλύψεως τού Θεού.

Η analogia entis αναφέρεται στό ότι υπάρχει αναλογία μεταξύ ακτίστου καί κτιστού, ότι ο Θεός δημιούργησε τόν κόσμο από τά αρχέτυπα είδη καί η σωτηρία τού ανθρώπου είναι η επιστροφή τής ψυχής στόν αγέννητο κόσμο τών ιδεών. Πρόκειται γιά τήν κλασική μεταφυσική, από τήν οποία επηρεάσθηκε η θεολογία τών Φραγκολατίνων. Έτσι, σύμφωνα μέ τήν θεωρία αυτή, μπορεί κανείς νά γνωρίση τήν ουσία τού Θεού, εάν γνωρίση τήν ουσία τών κτιστών όντων, χρησιμοποιώντας τήν ανθρώπινη λογική. Αυτήν τήν παράδοση εξέφραζε ο Βαρλαάμ, γι' αυτό καί ο άγιος Γρηγόριος αντέδρασε σέ αυτήν τήν λεγομένη «στοχαστική αναλογία».

Η analogia fidei αναφέρεται στήν σχέση τού ανθρώπου μέ τόν Θεό διά τής πίστεως, όπως αποκαλύπτεται στήν Αγία Γραφή. Η παράδοση αυτή κάνει λόγο γιά τό ότι η αποκάλυψη τού Θεού δέν δίνεται διά τής φιλοσοφίας, αλλά διά τής Αγίας Γραφής, η οποία είναι ο λόγος τού Θεού. Έτσι, μελετώντας κανείς τήν Αγία Γραφή, γνωρίζει τόν Θεό καί έρχεται σέ επικοινωνία μαζί Του, διότι η αποκάλυψη τού Θεού έχει κατατεθή μέσα στήν Αγία Γραφή.

Ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης ισχυριζόταν ότι αυτές οι δύο παραδόσεις, (analogia entis - analogia fidei) χαρακτηρίζουν τόν δυτικό Χριστιανισμό καί είναι ξένες πρós τήν διδασκαλία τών Πατέρων τής Εκκλησίας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία διδάσκει ότι γιά νά συναντήση κανείς τόν Θεό στηρίζεται στήν προσωπική μέθεξη τής ακτίστου καθαρτικής, φωτιστικής καί θεοποιού

ενεργείας τού Θεού, πού βιώνεται μέσα στην Εκκλησία μέ τά Μυστήρια καί τήν άσκηση. Η άσκηση είναι η νηπτική-ησυχαστική παράδοση πού είναι η προϋπόθεση τών δογμάτων καί ο δρόμος για τήν συνάντηση τού ανθρώπου μέ τόν Θεό. Έτσι, η θεογνωσία δέν συνδέεται μέ τήν φιλοσοφία, ούτε απλώς μέ τήν ανάγνωση τής Αγίας Γραφής, η οποία είναι σημαντική, διότι καταγράφει τήν εμπειρία τής θεώσεως, αλλά συνδέεται μέ τήν βίωση τής νηπτικής-ησυχαστικής παραδόσεως καί τήν όλη εκκλησιαστική ζωή.

Αυτήν τήν νηπτική-παράδοση ο π. Ιωάννης τήν χαρακτήριζε ως θεραπεία, έναν όρο πού τόν συναντάμε σέ όλη τήν βιβλικοπατερική παράδοση, διότι μέ τήν κάθαρση καί τόν φωτισμό ο άνθρωπος φθάνει στην θέωση, τήν κοινωνία μέ τόν Θεό διά τής θεραπείας τού ανθρώπου. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς παρουσιάζει ως πρότυπο ησυχαστού τήν Παναγία πού έζησε στά Άγια τών Αγίων καί χρησιμοποίησε τήν μέθοδο «τής καθ' ησυχίαν αγωγής». Γι' αυτό, όπως γράφει, όταν ο άνθρωπος φθάση στην θέα τού Θεού, τότε αυτή «μόνη δείγμα τής ως αληθώς ευεκτούσης ψυχής». Έτσι, «θεωρία εστι τής υγιαινούσης καρπός οίόν τι τέλος ούσα καί είδος θεουργού». Συνεπώς, θεοποιείται ο άνθρωπος, όχι διά «τής τών ορωμένων στοχαστικής αναλογίας», αλλά διά τής αγωγής τής ησυχίας, μέ τήν οποία θεραπεύεται.

Η εκκλησιαστική αυτή παράδοση ήταν η βάση τής θεολογίας τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη καί ήταν πρακτική συνέπεια τής θεολογικής του έρευνας για τό Προπατορικό Αμάρτημα. Γι' αυτό ισχυριζόταν ότι άν κανείς δέν καταλάβη καλά τήν απόκλιση τού *analogia entis* καί *analogia fidei* από τήν θεολογία τών Προφητών, τών Αποστόλων καί τών Πατέρων, δέν μπορεί νά αντιληφθή τίς αιρέσεις τού Δυτικού Χριστιανισμού, αλλά καί τήν αξία τής νηπτικής-ησυχαστικής παραδόσεως τής Ορθοδόξου Εκκλησίας.

3. Η προσφορά τού π. Ιωάννου.

Οι δύο φάσεις αυτής τής θεολογικής αναπτύξεώς του (τό Προπατορικό Αμάρτημα – νηπτική παράδοση τής Εκκλησίας) δέν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, αλλά συνδέονται πολύ στενά, αφού η δεύτερη, η νηπτική-ησυχαστική παράδοση είναι συνέχεια τής πρώτης για τό προπατορικό αμάρτημα. Μερικοί ισχυρίζονται ότι ο π. Ιωάννης ξεκίνησε

ως ένας εξαιρετικός φέρελπις θεολόγος, μέ σημαντική προσφορά στην θεολογία, αλλά στην συνέχεια έχασε τόν δρόμο του καί δέν βοήθησε στην θεολογική αναγέννηση τού τόπου. Νομίζω ότι όσοι ερμηνεύουν μέ αυτόν τόν τρόπο τόν π. Ιωάννη τόν αδικούν, όπως επίσης τό ίδιο κάνουν όσοι τού προσδίδουν επηρεασμό είτε από Προτεστάντες είτε από Ωριγενιστές. Ο π. Ιωάννης ήταν ένας ευφυής άνθρωπος, είχε ερευνητικό πνεύμα, ήταν σταθερός στην Ορθόδοξη Παράδοση καί εξέφραζε τήν αυθεντική εμπειρία τής Εκκλησίας. Γνώριζε, βεβαίως, όλα τά θεολογικά ρεύματα τής εποχής του καί έδινε τόν αυθεντικό λόγο. Κάποιες λεκτικές εκφράσεις δέν μπορούν νά τόν χαρακτηρίσουν ότι δήθεν επηρεάσθηκε από άλλα ρεύματα. Άλλωστε, ο Μ. Βασίλειος καί ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος μελέτησαν τόν Ωριγένη, έκαναν συλλογή μερικών χωρίων του καί αποτέλεσαν τήν λεγόμενη Φιλοκαλία –όχι αυτήν πού απαρτίσθηκε αργότερα από τούς αγίους Μακάριο Νοταρά καί Νικόδημο Αγιορείτη– χωρίς νά τούς θεωρούμε ωριγενιστές.

Ως άνθρωπος καί ο π. Ιωάννης θά έκανε μερικά λάθη στην ζωή του, όπως καί στην έκφραση καί τήν ερμηνεία τής θεολογίας του, αλλά υπήρξε ένας μεγάλος θεολόγος καί δάσκαλος πού βοήθησε πολύ στην αναγέννηση τής ησυχαστικής παραδόσεως στίς ημέρες μας καί δέν είναι δυνατόν νά αγνοηθή ή νά παρερμηνευθή από ανθρώπους οι οποίοι χρησιμοποιούν μερικές φράσεις του επιλεκτικά, χωρίς νά τίς κατανοούν καί χωρίς νά αντιλαμβάνονται τό όλο «πνεύμα» τής διδασκαλίας του. Ένας μεγάλος δάσκαλος ερμηνεύεται μόνον από έναν μεγάλο μαθητή ή αναγνώστη καί όχι από επιπόλαιους ανθρώπους πού εκφράζουν ασυνειδήτως κάποιες άλλες νοοτροπίες πού τούς διακρίνουν.

Θεωρώ πολύ σημαντική τήν μαρτυρία καί ομολογία τού π. Γεωργίου Μεταλληνού, κορυφαίου θεολόγου τής εποχής μας, ευφυούς καί χαρισματούχου ανθρώπου καί ακάματου ερευνητή, σύμφωνα μέ τήν οποία όταν για πρώτη φορά τό έτος 1973, πού ήταν μεταπτυχιακός σπουδαστής στην Κολωνία τής τότε Δυτικής Γερμανίας, έπεσε στά χέρια του η πολυγραφημένη δογματική τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη, τήν θεώρησε «ως δώρο τής Χάριτος τού Θεού» καί γράφει: «Παραμέρισα αμέσως όλα τά γερμανικά-παπικά καί προτεσταντικά εγχειρίδια καί συστηματικά θεολογικά έργα (αρκετά είχα καταγίνει σ' αυτά!) καί άρχισα αδηφάγα νά μελετώ τήν όντως πατερική Δογματική τού ελληνοαμερικανού Κληρικού-Καθηγητή, τόν οποίον δέν είχα ακόμη τήν ευλογία νά γνωρίσω». Καί πιό

κάτω γράφει ότι μετά τήν μελέτη τού έργου αυτού «διεπίστωσα ότι ο άγνωστός μου π. Ρωμανίδης είχε γίνει ο ουσιαστικότερος δάσκαλός μου στην δογματική θεολογία, αλλά και στην εκκλησιαστική ιστορία... ώστε νά μπορώ νά λέγομαι και νά νιώθω μαθητής του και νά χαίρω ιδιαίτερα, όταν "κατηγορούμαι" ότι φέρω αισθητά τήν επίδρασή του». Καί στον επικήδειο λόγο του σημειώνει εμφαντικά: «Θεωρώντας τό θεολογικό του έργο διδακτικό, συγγραφικό και αγωνιστικό, αναγκαζόμεθα εκ τών πραγμάτων νά κάνουμε λόγο για εποχή πρό και μετά τόν Ρωμανίδη. Διότι έφερε αληθινή τομή και ρήξη μέ τό σχολαστικό παρελθόν μας, πού λειτουργούσε ως βαβυλώνειος αιχμαλωσία τής θεολογίας μας».

Όπως προανέφερα, ο π. Γεώργιος Μεταλληνός είναι κορυφαίος διδάσκαλος τής θεολογίας, υψηλής στάθμης ερευνητής και επιστήμων, Κληρικός μέ ορθόδοξα κριτήρια και, κυρίως, γνήσιος και αυθεντικός άνθρωπος, χωρίς εσωτερικά συμπλέγματα, γι' αυτό και δέν φθονεί, αλλά αναγνωρίζει τό έργο τών πρωτοπόρων στην θεολογία, όπως τό πρόσωπο τού π. Ιωάννου. Οπότε, και η ομολογία-μαρτυρία του, κατά τήν γνώμη μου, είναι σημαντική και έχει βαρύνουσα σημασία και, επομένως, δέν μπορεί νά αγνοηθή.

Τελικά, όποιος θέλει νά δή τήν διδασκαλία τού π. Ιωάννη Ρωμανίδη, πρέπει νά εντοπίση αυτές τις δύο φάσεις τής διδασκαλίας του, ήτοι τήν συγγραφή τού βιβλίου του για τό Προπατορικό Αμάρτημα, πού στηριζόταν βασικά στους Αποστόλους και τούς Αποστολικούς Πατέρες, αλλά και τά όσα έγραψε και έλεγε για τήν νηπτική-ησυχαστική παράδοση, τήν οποία ερμήνευε μέσα από τήν διδασκαλία τών επιστολών τού Αποστόλου Παύλου σέ συσχετισμό πάντα μέ τήν διδασκαλία τού αγίου Συμεών τού Νέου Θεολόγου, τού αγίου Γρηγορίου τού Παλαμά και τών ησυχαστών Πατέρων πού ο ίδιος γνώρισε, όπως και τών Καππαδοκών Πατέρων.

Η Εκκλησία είναι τό Σώμα τού Χριστού. Καί όπως κάθε σώμα κρατά τήν τροφή πού χρειάζεται για νά τραφούν τά μέλη του και τά άλλα τά απορρίπτει, έτσι και η Εκκλησία, ως Θεανθρώπινο Σώμα, διά μέσου τών αιώνων διαφυλάσσει τήν αυθεντική διδασκαλία και απορρίπτει όλες τις δηλητηριώδεις και δύσπεπτες τροφές, πού στηρίζονται στον στοχασμό και τήν «θεολογική» φαντασία. Θεωρώ ότι η Εκκλησία θά κρατήσει τό «πνεύμα» τής διδασκαλίας τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη, ακριβώς γιατί αυτό συντονίζεται στην Αποστολική και Πατερική Παράδοση, είναι τό βαθύτερο

«πνεύμα» τής ορθοδόξου διδασκαλίας, πού οδηγεί τόν άνθρωπο στήν θέωση καί τήν σωτηρία. Η διδασκαλία τού π. Ιωάννου Ρωμανίδη δέν είναι «σεσοφισμένοι μύθοι» (Β' Πέτρ. α', 16), αλλά είναι η οδός πού οδηγεί στό όρος Θαβώρ καί η εμπειρία τής αποκαλύψεως τού Χριστού, γι' αυτό καί είναι αυθεντική καί αναπαύει τήν ψυχή τού ανθρώπου.

ΥΓ. Από τον χειριστή του ιστολογίου " ΝΕΚΡΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ":

Για τον παπά Γιάννη Ρωμανίδη οφείλω να προσθέσω ένα απόσπασμα από αυτό το συγκλονιστικό (για μένα) post:

Ο αγιασμένος παπά Νικόλαος, καθηγητής στο Χάρβαρντ, που παρίστανε τον αλκοολικό και νοσηλεύοταν στο Δαφνί, για να βοηθήσει κόσμο, είχε ζητήσει από το φοιτητή ιατρικής (και μετά γιατρό και παπά) Ευάγγελο Παπανικολάου, που τον επισκεπτόταν στο Δαφνί, ένα βιβλίο του Ρωμανίδη. Ο π. Βαγγέλης Παπανικολάου λέει:

Στη νέα συνάντησή μας την επόμενη εβδομάδα κρατούσα στο χέρι μου το δεμένο βιβλίο του Ρωμανίδη «ΡΩΜΑΙΟΙ Ή ΡΩΜΙΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ». Ανέβηκα τρέχοντας τα σκαλιά να συναντήσω τον Νικόλαό μου τον άρρωστό μου, τον βρήκα στο δωμάτιό του καθισμένο σε μία μικρή πολυθρόνα και στο χέρι του ένα μικρό κομποσκοίνι. Του έδωσα το βιβλίο στα χέρια του. Είχε κόκκινο σκληρό εξώφυλλο, το γύρισε με αγάπη, διάβασε τα κεφάλαια. Χάρηκε σαν μικρό παιδί.

Είμαι εδώ πάνω από τρεις μήνες, βγαίνω σπάνια δεν έχω που να πάω, δεν μου έχουν φέρει ένα δώρο. Πόσο χαίρομαι για αυτό που μου έφερε. Αυτός ο άνθρωπος έφερε αέρα ορθοδοξίας, γκρέμισε το σχολαστικισμό της γερμανικής ιδεολογίας, έδειξε τον πλούτο μας!!! Ότι μας έλεγε ό γέρο Ιωσήφ αυτός το έβαλε στα πανεπιστήμια.